

dat ernstiger. Tegenwoordig weet men, dat een kuur in zoo'n inrichting volstrekt niet beteekent: minderwaardigheid. Trouwens dat is geen argument om de juiste behandeling na te laten.

De lichtelijk prikkelige opmerkingen over „dat praten” en het niet behandelen der *ziekte* maar wel van den *zieke* bewijzen slechts, dat mijn beweringen door WILDERVANCK slecht zijn begrepen.

Doorn, 13 Juli 1924.

J. VAN EPEN.

DE „NERVENMASSAGE” EN DE „NERVENPUNKTLEHRE” VAN CORNELIUS.

In het nummer van 28 Juni breekt RÜMKE over het laatst verschenen boekje van CORNELIUS (*Peripherie und Zentrum*) den staf op een wijze, die m. i. afkeuring verdient. Nadat hij de theoretische gronden der „Nervenkpunktlehre” verworpen heeft (zonder argumenten), gaat de referent over tot vluchtige, lichtelijk-spotgende opmerkingen over het bestaan van de „Nervenkpunkte” om te eindigen met een uitspraak van LEWANDOWSKY. Wanneer een groot man als LEWANDOWSKY (helaas overleden) zoo iets beweert, dan is natuurlijk voor een talrijke schare het laatste woord gesproken. Intusschen meen ik, dat een theorie en een behandelingswijze als die van CORNELIUS niet van de studeerkamer uit kunnen worden beoordeeld. Daarvoor moet men de moeite nemen, ten minste de „Nervenkpunkte”, zooals zij door CORNELIUS zijn beschreven (in „die Nervenkpunktlehre”, Leipzig, 1909, Dd. I u. II), eens bij een patiënt op te zoeken. Een betere manier zou natuurlijk zijn om zich door een geoefend „Nervenmasseur” te laten inlichten, ook al weer bij patiënten. In de polikliniek voor „Nervenmassage”, onderafdeeling van de Charité te Berlijn, vindt men daarvoor ruimschoots gelegenheid. Daar merkt men dan, dat, hoe ook het oordeel over de eigen opvatting van CORNELIUS moge uitvallen, aan de realiteit van de „Nervenkpunkte” en van de uitkomsten der „Nervenmassage” niet valt te twijfelen.

Aan autoreteitgeloof werk ik niet gaarne mede; anders zou ik den naam van BUMM kunnen noemen, die de aandacht gevestigd heeft op de bekkenneuralgieën der vrouw, waarbij juist de „Nervenmassage” uitstekend werkt. Ook worden uit zijn groote polikliniek dagelijks patiënten naar de polikliniek van CORNELIUS gezonden.

Noorddijk (Gron.), 14 Juli 1924.

R. HUISMAN.